

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Факультет здоров'я та фізичного виховання

Кафедра фізичної реабілітації

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Методичні вказівки до самостійної роботи
для студентів денної та заочної форм навчання
спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
другого (магістерського) рівня вищої освіти

Ужгород-2022

УДК 378(076)+159.9

П24

Педагогіка і психологія вищої школи. Методичні вказівки до самостійної роботи для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 016 «Спеціальна освіта» другого (магістерського) рівня вищої освіти / Укладач С.В. Стеблюк. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2022. – 42 с.

Методичні вказівки розглянуті та затверджені на засіданні кафедри фізичної реабілітації ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Протокол № 12 від 02. 05. 2022 року

Методичні вказівки розглянуті та затверджені на засіданні науково-методичної комісії факультету здоров'я та фізичного виховання ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Протокол № 9 від 25. 05. 2022 року

Укладач: Стеблюк С.В., д. пед. н., асистент кафедри фізичної реабілітації ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Рецензенти:

Філак Я.Ф. – кандидат наук з фізичного виховання і спорту, завідувач кафедри фізичної реабілітації ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Фенчак Л.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти Мукачівського державного університету.

Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни «Педагогіка і психологія вищої школи» для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 016 «Спеціальна освіта» розкривають особливості її організації та виконання. Подано короткий теоретичний коментар до кожної з тем, тестові завдання та педагогічні задачі.

Рекомендовано для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

ПЕРЕДМОВА

Самостійна робота студентів є складовою освітнього процесу закладу вищої освіти. Вона спрямована на формування у магістрів складових професійної компетентності – інтегральної, загальних та спеціальних. У Положенні про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет», затвердженого Наказом №9 від 22.12.2020 року, зазначено:

Самостійна робота здобувачів освіти є основним засобом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Вона включає опрацювання навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань, науково-дослідну роботу тощо. Навчальний час, відведений на самостійну роботу здобувачів освіти регламентується навчальним планом. Зміст самостійної роботи з вивчення конкретної дисципліни визначається робочою програмою навчальної дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками науково-педагогічного працівника.

Самостійна робота здобувачів освіти забезпечується системою засобів, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, збірниками завдань, комплектами індивідуальних завдань, практикумами, методичними рекомендаціями з організації самостійної роботи та іншими навчально-методичними матеріалами. Методичні матеріали для самостійної роботи здобувачів освіти повинні передбачати можливість проведення самоконтролю з боку здобувача освіти та дистанційного контролю в системі Moodle. Для самостійної роботи здобувачу освіти також рекомендується відповідна наукова, монографічна і періодична література.

Самостійна робота здобувача освіти з вивчення навчального матеріалу з конкретної освітньої компоненти може проходити в науковій бібліотеці університету, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах, аудиторіях, лабораторіях, гуртожитках, а також в домашніх умовах. Для забезпечення належних умов роботи здобувачів, у разі необхідності, ця робота здійснюється за попередньо складеним на факультеті графіком, що гарантує можливість індивідуального доступу здобувача освіти до необхідних дидактичних і технічних засобів загального користування. Графік доводиться до відома здобувачів освіти на початку навчального семестру. При організації самостійної роботи здобувачів освіти з використанням складного обладнання, установок, інформаційних систем (комп'ютерних баз даних, систем автоматизованого проектування, автоматизованих навчальних систем

тощо) забезпечується можливість одержання необхідної консультації або допомоги з боку спеціалістів кафедри.

Навчальний матеріал дисципліни, передбачений для засвоєння здобувачем освіти у процесі самостійної роботи, вноситься на семестровий (курсний) контроль разом з навчальним матеріалом, що вивчався при проведенні аудиторних навчальних занять (Із Положення).

Виходячи із цього, самостійна робота студента (далі СРС) передбачається робочою програмою дисципліни, виконується за керівництвом науково-педагогічного працівника та відповідно оцінюється. Сьогодні виокремлюють такі види СРС: слухання лекцій, в тому числі й в умовах дистанційного навчання, участь у семінарських заняттях, виконання практичних і лабораторних робіт; підготовка рефератів і курсових робіт, написання кваліфікаційної роботи магістра; підготовка до модульного контролю та іспитів; складання проєктів; робота з фаховою літературою, участь у семінарах, конференціях тощо.

Основними функціями самостійної роботи студентів є: когнітивна, самостійна, прогностична, коригуюча та виховна. Когнітивна функція передбачає засвоєння студентом компетенцій, визначених змістом дисципліни. Самостійна функція спрямована на формування вмінь самостійного опрацювання наукової, фахової літератури, їх аналізу. Прогностична – дає можливість спрогнозувати кінцевий результат роботи, узагальнити дані. Коригуюча функція визначається вмінням вчасно коригувати свою діяльність, спрямовувати її на досягнення мети. Виховна функція спрямована на формування креативної особистості із сучасними цінностями.

В умовах дистанційного навчання створюється модель співпраці з науково-педагогічним працівником за допомогою інформаційних і комунікаційних технологій. У цьому процесі вкрай важливе значення має дидактичне забезпечення дистанційного навчання, що передбачає наявність різноманітних видів змістовної навчальної інформації на електронних носіях (MOODL).

Дисципліна «Педагогіка і психологія вищої школи» передбачає СРС для денної форми навчання в обсязі 60 годин, заочної – 82 години. Укладачем розроблено методичні вказівки до її організації та виконання, використано наукові дослідження вчених з проблеми.

Структура теми для самостійного опрацювання: план, рекомендована і використана література, короткий теоретичний коментар, завдання для самостійної роботи, форма контролю.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Загальні основи педагогіки вищої школи

Тема 1. Педагогіка та психологія вищої школи як навчальна дисципліна

Предмет і завдання педагогіки та психології вищої школи. Зв'язок педагогіки та психології вищої школи з іншими науками. Логіка і методика педагогічного дослідження. Методологія педагогіки вищої школи у світлі сучасної парадигми науки. Категорії педагогіки вищої школи. Сучасні педагогічні дослідження за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта». Етапи педагогічного дослідження.

Тема 2. Система вищої освіти в Україні

Нормативно-законодавча база розвитку освіти в Україні (Закони України «Про вищу освіту», «Про освіту», «Про фахову передвищу освіту»; Національна рамка кваліфікацій та ін.). Стандартизація вищої освіти (Стандарт вищої освіти за спеціальністю, освітньо-професійна програма). Компетентнісний підхід як один із методологічних підходів у підготовці майбутніх фахівців. Рівень, ступені та кваліфікації вищої освіти. Типи закладів вищої освіти. Зарубіжний досвід організації вищої освіти. Європейська система вищої освіти. Основні терміни та їх визначення у системі вищої освіти (Закон України «Про вищу освіту». Розділ 1. Загальні положення, стаття 1). Забезпечення якості вищої освіти в Україні. Розвиток інклюзивної освіти в Україні.

Тема 3. Основи дидактики вищої школи

Дидактика як галузь педагогіки вищої школи. Сутність і структура процесу навчання. Сутність освітнього процесу у вищій школі. Положення про організацію освітнього процесу у закладі освіти. Навчальний план та робочі програми з дисциплін, алгоритм їх складання. Силабуси. Педагогічна діяльність викладача ЗВО та розвиток його педагогічної майстерності. Засоби навчання у вищій школі, їх характеристика. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю студентів. Методи і форми контролю. Специфіка методики проведення консультацій.

Тема 4. Форми організації освітнього процесу у вищій школі

Лекція, її види та методика підготовки. Практичні, семінарські та лабораторні заняття, методика їх підготовки та проведення. Факультативи, спецкурси і спецсемінари як форми організації навчання. Самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів, її види, організація, контроль та ефективність. Науково-дослідна робота студентів, її організація. Педагогічна і виробнича практики здобувачів освіти. Реалізація виховної мети в

освітньому процесі вищої школи та у позааудиторній діяльності. Дистанційна форма навчання. Положення про дистанційне навчання. Організація освітнього процесу в умовах дистанційного навчання.

Тема 5. Сучасні технології навчання у ЗВО

Поняття «технології навчання» та їх загальна характеристика. Інноваційні методи навчання у вищій школі та алгоритм застосування. Організація майстер-класів у системі вищої освіти. Застосування традиційних та інноваційних методів навчання у ЗВО (моделювання фрагментів занять). Роль вебінарів у підготовці магістра спеціальної освіти. Основні напрями виховання студентської молоді. Застосування інноваційних технологій навчання і виховання у позааудиторній діяльності.

Змістовий модуль 2. Теоретичні засади психології вищої школи

Тема 6. Загальна психологічна характеристика студентського віку

Психологічна характеристика студентства. Суперечливості та кризи студентського віку. Адаптація студента до навчання у вищій школі, її види. Типологічні особливості студентів. Особистість студента як учасника освітнього процесу у закладі вищої освіти. Складання проекту «Соціально-психологічний портрет сучасного студента».

Тема 7. Професійне становлення особистості студента в умовах ЗВО

Професіоналізація особистості студента. Фахова компетентність як показник психологічної готовності студента до майбутньої професійної діяльності. Роль самовиховання в професійному зростанні здобувача освіти. Розвиток креативності як необхідна умова професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності «Спеціальна освіта».

Тема 8. Психологія студентської групи

Особливості студентської групи та її структура. Міжособистісні стосунки в студентській групі. Проблема лідерства. Психологічні особливості студентського самоврядування. Психологія особистості та діяльності викладача вищої школи. Стратегії (моделі) вирішення конфліктних ситуацій у міжособистісних відносинах. Стили керівництва у діяльності викладача вищої школи.

Тема 9. Психологія майстерності педагогічного спілкування

Характеристика педагогічного спілкування як форми педагогічної взаємодії. Психологічний аналіз педагогічної взаємодії викладача і студентів. Вербальна та невербальна комунікація. Комунікативна поведінка викладача. Діалогічне спілкування як умова ефективної педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу. Культура діалогічного спілкування в рамках відносин «викладач-студент», «студент-студент». Дискусія як важливий метод у підготовці майбутніх фахівців спеціальної освіти.

Тема 10. Методики психологічних досліджень

Дослідницькі вміння викладача вищої школи. Методи та методики психологічних досліджень, їх аналіз. Етика дослідника. Академічна доброчесність як основа проведення психолого-педагогічних досліджень.

Роль психологічних знань у майбутній професійній діяльності (складання ментальної карти).

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Назва теми	Форма навчання	
	денна	заочна
Змістовий модуль 1		
Тема 1. Етапи педагогічного дослідження.	4	6
Тема 2. Основні терміни та їх визначення у системі вищої освіти (Закон України «Про вищу освіту». Розділ 1. Загальні положення, стаття 1). Забезпечення якості вищої освіти в Україні. Розвиток інклюзивної освіти в Україні.	6	8
Тема 3. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю студентів. Методи і форми контролю. Специфіка методики проведення консультацій.	6	8
Тема 4. Дистанційна форма навчання. Положення про дистанційне навчання. Організація освітнього процесу в умовах дистанційного навчання.	6	10
Тема 5. Основні напрями виховання студентської молоді. Застосування інноваційних технологій навчання і виховання у позааудиторній діяльності.	8	10
Модульна контрольна робота 1	2	–
Разом за змістовим модулем 1	32	42
Змістовий модуль 2		
Тема 6. Особистість студента як учасника освітнього процесу у закладі вищої освіти. Складання проєкту «Соціально-психологічний портрет сучасного студента».	4	8
Тема 7. Розвиток креативності як необхідна умова професійної підготовки майбутніх фахівців.	6	8
Тема 8. Стили керівництва у діяльності викладача вищої школи.	6	8
Тема 9. Культура діалогічного спілкування в рамках відносин «викладач-студент», «студент-студент». Дискусія як важливий метод у підготовці майбутніх фахівців спеціальної освіти.	6	8
Тема 10. Роль психологічних знань у майбутній професійній діяльності (складання ментальної карти).	4	8
Модульна контрольна робота 2	2	–
Разом за змістовим модулем 2	28	40
Всього	60	82

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ САМОСІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Етапи наукового педагогічного дослідження

План

1. Поняття «педагогічне дослідження».
2. Умови та принципи забезпечення педагогічного дослідження.

Рекомендована й використана література:

1. Науково-педагогічне дослідження: навчальний посібник для магістрантів / Укладачі: Н. Н. Чайченко, О. М. Семенов, Л. М. Артюшкіна, О. М. Рудь. – Суми : СОІППО, 2015. – 190 с.

2. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.; За ред. З. Н. Курлянд. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 495 с.

3. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. К.: «Академвидав», 2006. – 352 с.

Короткий теоретичний коментар. Педагогічне дослідження – процес формування нових педагогічних знань; вид пізнавальної діяльності, спрямований на розкриття об'єктивних закономірностей навчання, виховання і розвитку. Важливими умовами забезпечення ефективності педагогічних досліджень є: вибір найактуальнішої теми дослідження, що значною мірою забезпечить її успішне виконання; тема повинна відзначатися новизною, спрямованою на пошук ще не розв'язаних сучасною наукою проблем; логіка і методика педагогічного дослідження – спрямованість методики і організації дослідження на відкриття нових наукових фактів, закономірностей педагогічних явищ; пошук шляхів оптимізації навчально-виховного процесу, способів регулювання і управління поведінкою вихованців на основі моральних принципів; послідовне використання системно-структурного підходу, оскільки явище навчання і виховання має складний характер, характеризується неоднозначністю, динамічністю, значною варіативністю результатів; використання комплексної методики, адекватної факторам становлення особистості та її соціальної сутності (За М. Фіцулою).

Класифікація методів науково-педагогічного дослідження: теоретичні (концептуальний аналіз наукової літератури, синтез, індукція, дедукція, порівняння, узагальнення, абстрагування, моделювання, бібліографія); емпіричні (спостереження, бесіда, анкетування, тестування, вивчення педагогічного досвіду, соціометрія та інші); методи контролю і оцінювання (зрізи, тести рейтинг та інші); методи впровадження даних в педагогічну

практику (експеримент, упровадження тощо); математичні (реєстрування, ранжування, статистичні та інші).

Основні правила будь-яких педагогічних досліджень відображаються в низці принципів, тобто в головних положеннях, що визначають і підхід до проблеми, і методику здобуття емпіричних та наукових фактів, їх аналіз. Принцип цілісного вивчення педагогічного явища чи процесу є важливим.

Принцип комплексного використання методів дослідження під час вивчення проблем педагогіки. Доцільність використання принципу комплексного підходу до вирішення наукових педагогічних проблем зумовлено складністю самого педагогічного процесу, його діалектичністю. У зв'язку з цим принцип комплексного підходу до вивчення педагогічних проблем вимагає:

багатоцільової установки під час вивчення педагогічних явищ, що відбивається у висуненні кількох дослідницьких завдань (вивчення сутності та структури явища, його рушійних сил, внутрішніх факторів, зовнішніх умов, шляхів і засобів педагогічного керівництва процесом формування явища з урахуванням усіх відомих теоретичних положень);

охоплення якомога більшої кількості зв'язків досліджуваного процесу чи явища з іншими і виокремлення з них найсуттєвіших; урахування всіх зовнішніх впливів під час проведення дослідної роботи, усунення випадкових впливів, що спотворюють картину педагогічного процесу, багаторазової перевірки одного і того самого педагогічного факту за допомогою різних методів дослідження, постійної перевірки й уточнення одержаних даних.

Принцип об'єктивності. У межах педагогічного дослідження принцип об'єктивності займає особливе місце у зв'язку із занадто великою кількістю суб'єктивних факторів у сфері освітнього процесу.

Етапи педагогічного дослідження:

1. Визначення проблеми дослідження.
2. Ґрунтовне вивчення встановлених наукою фактів, положень, висновків.
3. Вивчення практики організації освітнього процесу.
4. Формулювання гіпотези (наукового припущення), ймовірного висновку дослідження.
5. Здійснення експериментальної роботи.
6. Вивчення передового досвіду з досліджуваної проблеми.
7. Зіставлення експериментальних даних з практикою.
8. Узагальнення результатів дослідження, формулювання наукових висновків, доведення або спростування гіпотези.
9. Оформлення результатів дослідження.

До складу методологічної частини входять: визначення проблеми, об'єкта, предмета дослідження, формулювання його гіпотези, опис цілей, завдань, уточнення термінології. Процедурну частину становить розробка плану дослідження, опис методів і техніки збору фактичних даних, способів їх аналізу в співвідношенні з гіпотезами, логіка і структура тексту наукової роботи.

Узагальнення дослідження учених.

1 етап. Вибір проблеми і теми наукового дослідження.

2 етап. Детальне ознайомлення з проблемою за допомогою літературних джерел.

3 етап. Уточнення теми, складання початкового плану науково-педагогічного дослідження.

4 етап. Побудова гіпотези.

5 етап. Підбір матеріалу.

6 етап. Зведення результатів дослідження.

7 етап. Додатковий збір матеріалу (якщо потрібно).

8 етап. Аналіз результатів дослідження.

9 етап. Складання розширеного плану наукового дослідження.

10 етап. Літературне оформлення.

Завдання:

1. Продовжити перелік принципів педагогічного дослідження за З. Курлянд (с. 37).

2. Пояснити кожен із етапів педагогічного дослідження.

3. Здійснити науковий пошук: проаналізувати один із авторефератів спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка й з'ясувати запропоновані дисертантом методи наукового дослідження.

4. Сформулювати до теми «Підготовка майбутніх фахівців до компетентнісного навчання здобувачів освіти» предмет, об'єкт, мету та методи наукового дослідження.

Форма контролю: письмова, тезисні відповіді.

Тема 2. Основні терміни та їх визначення у системі вищої освіти (Закон України «Про вищу освіту». Розділ 1. Загальні положення, стаття 1). Забезпечення якості вищої освіти в Україні. Розвиток інклюзивної освіти в Україні

План

1. Ключові слова освітньої галузі.

2. Забезпечення якості вищої освіти.

3. Розвиток інклюзивної освіти в Україні.

Рекомендована й використана література:

1. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.

2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 156-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 37–38. Ст. 2004. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

3. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 156-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 37–38. Ст. 2004. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

4. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 016 «Спеціальна освіта». Електронний ресурс. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/227-fizichna-terapiya-ergoterapiya-bakalavr.pdf>

Завдання:

1. Розглянути перший розділ Закону України «Про освіту» й ознайомитися з термінами в галузі освіти.

2. Розкрити шляхи забезпечення якості вищої освіти.

3. З'ясувати зміст нормативно-законодавчої бази щодо розвитку інклюзивної освіти в Україні.

Рекомендації.

1. Закцентувати увагу на термінах, сформульованих у Законі України «Про освіту»:

Індивідуальна програма розвитку – документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання;

інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників;

інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей;

корекційно-розвиткові послуги (допомога) – комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, спрямованих на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення;

особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту.

2. Ознайомитися із Стандартом вищої освіти спеціальності 016 бакалаврського рівня. Сформулювати складові професійної компетентності.

3. Розглянути умови забезпечення якості освіти (Розділ V. Закон України «Про освіту»).

4. Охарактеризувати особливості інклюзивної освіти в Україні.

5. Здійснити науковий пошук: з'ясувати поняття «компетентність» та «компетенція» у дослідженнях учених, застосувавши метод контент-аналізу.

Форма контролю: усна, презентація короткого словника педагогічних термінів.

Тема 3. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю студентів. Методи і форми контролю. Специфіка проведення консультацій

План

1. Поняття «контроль» як дидактичне поняття в освітньому процесі закладу вищої освіти. Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» від 22.12.2020 року, Наказ № 9.

2. Функції контролю. Методи й форми контролю.

3. Організація консультацій та методика їх проведення.

Рекомендована й використана література:

1. Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» від 22.12.2020 року, Наказ № 9. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/31357>.

2. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. К.: «Академвидав», 2006. – 352 с.

Короткий теоретичний коментар. Контроль як дидактичне поняття передбачає сукупність прийомів з метою одержання відомостей про рівень набутих здобувачами освіти компетенцій з дисципліни. Є ще поняття «діагностика». Це з'ясування умов і обставин, у яких протікає процес навчання; отримання чіткого уявлення про ті причини, які сприяють чи перешкоджають досягненню накреслених результатів. Складовими контролю

є: перевірка набутих знань й умінь; оцінювання (відповідно до критеріїв, що вміщені в робочій програмі дисципліни); облік результатів (у журналі викладача, екзаменаційній відомості, заліковій книжці).

У вищій школі має місце оцінювання за європейською шкалою ECTS. Зміст дисципліни об'єднаний в модулі. Навчальний модуль включає: а) зміст, формулювання тем лекційно-практичних занять самостійної роботи; б) комплекс методичного забезпечення; в) контроль (зазвичай, модульна контрольна робота).

Вищий заклад освіти розробляє Положення щодо освітньої діяльності, Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» від 22.12.2020 року, Наказ № 9.

Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС) – система трансферу і накопичення кредитів, що використовується в Європейському просторі вищої освіти з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів і сприяє академічній мобільності здобувачів вищої освіти.

Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти здійснюється з використанням модульно-рейтингової системи. В основу модульно-рейтингової системи оцінювання покладено модульне контрольне оцінювання та накопичення рейтингових балів за різнобічну навчально-пізнавальну діяльність здобувачів освіти у процесі навчання.

Види контролю: вхідний; поточний; модульний; відстрочений; семестровий (курсний); атестація (Із Положення ДВНЗ «УжНУ»).

Тестові завдання як одна із форм контролю. Тестування – це метод діагностики із застосуванням запитань та завдань, що мають певну шкалу значень та за визначеною формою.

Завдання:

1. Ознайомитися із Положенням про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» від 22.12.2020 року, Наказ № 9. Розкрити роль консультацій в освітньому процесі.

2. З'ясувати методи, форми, види контролю. Підготуватися до тестування з теми.

3. Узагальнити дослідження учених щодо класифікації тестових завдань. Висловити власну позицію щодо тестування як діагностики сформованих компетентностей.

Форма контролю СРС: письмова – тези, класифікації тестових завдань, «навчальна павутинка».

Тема 4. Дистанційна форма навчання. Положення про дистанційне навчання. Організація освітнього процесу в умовах дистанційного навчання

План

1. Дистанційна форма навчання. Положення про дистанційне навчання.
2. Організація освітнього процесу в умовах дистанційного навчання.

Рекомендована й використана література:

1. Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» від 22.12.2020 року, Наказ № 9. Електронний варіант. Режим доступу: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/31357>.

2. Рейс Філ. Секрети успішного навчання: практичні поради для студентів. Переклад з англійської О. Гладкого. Львів: Свічадо, 2006. – 256 с.

3. Швед М. Самостійна робота студентів: навч.-метод. посібник / Марія Швед. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 205 с.

Короткий теоретичний коментар. У розділі 4 Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» від 22.12.2020 року, Наказ № 9 зазначено:

Дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. Запровадження заочної та/або дистанційної форми здобуття вищої освіти з певної спеціальності здійснюється рішенням Вченої ради Університету за рекомендацією Науково-методичної ради та за умови, що за цією спеціальністю здійснюється навчання за очною формою здобуття вищої освіти і наявне необхідне кадрове, навчально-методичне, матеріально-технічне та інформаційне забезпечення для цієї форми здобуття вищої освіти.

Змішане навчання – сучасна освітня технологія, що передбачає поєднання аудиторної роботи з елементами технологій дистанційного навчання та базується на нових дидактичних можливостях інформаційних технологій і сучасних навчальних засобів. Застосування принципів змішаного навчання дозволяє:

– розширити освітні можливості здобувачів за рахунок збільшення доступності і гнучкості освіти, врахування їхніх індивідуальних освітніх потреб, а також темпу і ритму засвоєння навчального матеріалу;

- стимулювати формування активної позиції здобувача: підвищення його мотивації, самостійності, соціальної активності;
- трансформувати стиль педагога: перейти від трансляції знань до інтерактивної взаємодії зі здобувачами, що сприяє конструюванню здобувачами власних знань;
- оптимізувати обсяг педагогічного навантаження викладачів за рахунок збільшення обсягу самостійної роботи здобувачів;
- організувати освітній процес у навчальних групах і лекційних потоках з меншою за нормативну кількість здобувачів вищої освіти.

В окремих випадках (оголошення карантину, форс-мажорні обставини тощо) освітній процес може здійснюватися в дистанційному або змішаному режимі, а Університет у межах академічної автономії самостійно визначає способи організації й технології для дистанційного або змішаного навчання. Кожен здобувач вищої освіти має виконати індивідуальний навчальний план під час організації дистанційного або змішаного навчання відповідно до нормативної бази Університету.

За М. Швед, сьогодні у системі навчання сучасних спеціалістів використовують два види дистанційного навчання:

а) асинхронне навчання. Студенти, віддалені від центру (ВНЗ), утворюють групи одного курсу і навчаються відповідно до індивідуального навчального плану за навчально-методичними матеріалами, створеними освітньою установою;

б) синхронне навчання. Вищий навчальний заклад і група студентів, які навчаються – розділені. Разом з тим взаємодія між викладачем і студентами відбувається в реальному проміжку часу (с. 38).

Дистанційне навчання дає змогу впроваджувати інтерактивні технології викладення матеріалу, здобувати повноцінну освіту, підвищувати кваліфікацію співробітників у територіально розподілених місцях. Процес навчання може відбуватися будь-де (за умови доступу до мережі Інтернет) і будь-коли. Також дистанційне навчання визначають як технологію отримання знань за допомогою телекомунікаційних засобів, коли взаємодія того, кого навчають і викладача відбувається на відстані (М. Швед, с.45).

Завдання:

1. З'ясувати сутність поняття «дистанційне навчання» у наукових джерелах.
2. Визначити особливості організації освітнього процесу під час дистанційної та змішаної форм навчання здобувачів освіти.
3. Сторінка для міркування. Який Ваш барометр бажання вчитися?

Уявіть, що у вас є барометр, який вимірює Ваше бажання вчитися. Природно, що цей барометр фіксуватиме зовсім різні показники в той чи інший день. Вони суттєво відрізняться – залежно від того, що саме Ви вчите у цей час. Досить корисно стежити за тим, які аспекти матимуть високі показники бажання вчитися, а які (що ще важливіше) стануть сферами низького тиску. Це сфери, які рано чи пізно потребуватимуть Вашої уваги (Рейс Філ).

Якими тезами Ви сформулювали б поради студентам-магістрам щодо секретів успішного навчання під час дистанційної форми освітнього процесу?

Форма контролю: усна, педагогічне есе «Дистанційна форма навчання: за й проти»; усне міркування щодо мотивів навчання.

Тема 5. Основні напрями виховання студентської молоді. Застосування інноваційних технологій навчання і виховання у позааудиторній діяльності

План

1. Концепція національного виховання студентської молоді.
2. Сутність поняття «позааудиторна діяльність».
3. Технології навчання й виховання (узагальнення).
4. Роль куратура, студентського самоврядування в освітньому процесі (Закон України «Про вищу освіту»).

Рекомендована й використана література:

1. Дубасенюк О. А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки // Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: Монографія / За ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 14-47.

2. Закон України. Про вищу освіту. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

3. Концепція національного виховання студентської молоді. Електронний ресурс. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr2_4290-09#Text

4. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.; За ред. З. Н. Курлянд. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 495 с.

Короткі теоретичні відомості. Національне виховання – це система поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, створена впродовж віків українським народом і покликана формувати світоглядні позиції та ціннісні орієнтири молоді, яка реалізується через комплекс відповідних заходів.

Відповіддю на виклики сучасного світу має стати національне виховання студентської молоді, котра формуватиме ядро української інтелігенції на основі національної ідеї (Концепція національного виховання студентської молоді).

За З. Курлянд, позааудиторна робота студентів – це процес, в якому домінує елемент самореалізації. Вона дає змогу студентам гармонізувати внутрішні та зовнішні фактори формування професійної культури, створює додаткові умови для реалізації внутрішнього потенціалу, задоволення тих потреб, які в процесі аудиторної роботи не задовольняються. Позааудиторна робота має бути орієнтована на особистість студента. Розвитку творчості студентів сприяють різні форми та види позааудиторної навчально-виховної роботи (організація дискусійних студентських клубів, клубів за інтересами, індивідуальні консультації та ін.) (З. Курлянд, с. 396). Компоненти процесу виховання: цільовий (концепція національного виховання студентської молоді), стимуляційно-мотиваційний, змістовий (система загальнолюдських та національних цінностей), операційно-діяльнісний чи процесуальний (методи, засоби, організація), контрольно-регулювальний (поточний контроль), оцінно-результативний (завершальний контроль) (За Н. Мойсеюк).

Дуже важливо, щоб у ВНЗ на кожній кафедрі функціонували гуртки, проводилися додаткові диспути, семінари, консультації. Добре, коли ці процеси мають усталений, організований характер, а студентське самоврядування значною мірою намагається вирішувати організаційно важливі питання. До основних форм позааудиторної роботи студентів належать виконання домашніх завдань, науково-дослідна робота, безпосередня участь у конференціях, змаганнях, іграх, педагогічна практика, участь у роботі гуртків, робота в літньому таборі відпочинку дітей, керівництво гуртком або секцією в школі, будинку творчості, організація змагань, диспутів, круглих столів, допомога соціальним службам, страхування в державних закладах тощо (З. Курлянд, с. 397).

О. Дубасенюк вказує на умови інноваційної діяльності закладу вищої освіти. Конкретно процитуємо. Вищі навчальні заклади можуть вважатися інноваційними, якщо університет являє собою науково-освітній мегаполіс і виступає як центр науки, освіти, культури; основні принципи розвитку освіти у вузі передбачають зв'язок науки і практики, спадкоємність між рівнями освіти, громадянське виховання, інтелігентність, духовність університетського життя; навчально-виховний процес будується з урахуванням глобалізаційних та євроінтеграційних процесів; ґрунтується на принципі природовідповідності; педагогічна система еволюціонує в

гуманістичному напрямку; поєднуються традиційні педагогічні напрацювання із сучасними інноваціями; навчальна робота органічно поєднуються з науково-дослідною; збагачення навчання сучасними технологіями; університетизація вищої освіти; самофінансування; оновлення змісту з урахуванням вимог світових стандартів спрямований на саморозвиток вищої школи; розробка нового покоління варіативних підручників і навчальних посібників, орієнтованих на цінності вітчизняної та світової культури, сучасного демократичного суспільства; працює в режимі розвитку та випередження (О. Дубасенюк, с.10).

Рекомендації щодо застосування технологій навчання: проєктні, інтерактивні, дискусійні; технологій в позааудиторній діяльності: реалізації ідеї, технологія ситуативного моделювання, технологія створення ситуації успіху, технологія дослідження на засіданнях наукового гуртка та інші.

Завдання:

1. З'ясувати напрями виховання студентської молоді. Сформулювати тезисно ключові положення Концепції національного виховання студентської молоді.

2. Ознайомитися з діяльністю органу самоврядування у ДВНЗ «Ужгородський національний університет» за сайтом закладу освіти. Сформулювати власні пропозиції щодо напрямів діяльності студентського самоврядування.

3. Здійснити науковий пошук: з'ясувати сутність одного із інноваційних методів навчання (виховання) у дослідженнях учених за змістом автореферату спеціальності «корекційна педагогіка».

Форма контролю: усна доповідь-тези щодо змісту Концепції національного виховання студентської молоді; моделювання фрагменту застосування технології навчання, усна відповідь.

Змістовий модуль 2.

Тема 1. Особистість студента як учасника освітнього процесу у закладі вищої освіти. Складання проєкту «Соціально-психологічний портрет сучасного студента»

План

1. Загальна психологічна характеристика студентського віку. Роль темпераменту особистості в освітньому процесі.

2. Проєкти, їх види.

Рекомендована й використана література:

1. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Загальна психологічна характеристика студентського віку. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://>

www.psyh.kiev.ua

/%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D0%BA_%D0%9B.%D0%93.

2. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів / Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. – К.: ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.

Короткий теоретичний коментар. Для особистості студента характерним є активний розвиток моральних і естетичних почуттів, посилення свідомих мотивів поведінки, цілеспрямованості, рішучості й наполегливості, самостійності та ініціативності, вміння володіти собою. Підвищується інтерес до моральних проблем (цілі та сенс життя, обов'язок і відповідальність, любов і дружба та ін.). Однак у студентському віці буває ще й відома проблема: не кожен студент сповна реалізує великі потенційні можливості досягнення високого рівня розвитку моральної, інтелектуальної та фізичної сфер. Це пояснюється як недостатнім розвитком у 17-19 річних здатності до свідомої регуляції власної поведінки, так і прихованою ілюзією, що це зростання сил буде тривати «вічно», що краще життя ще попереду і всього омріяного можна легко досягнути. Цьому сприяє і більша «свобода» у процесі навчання, послаблення педагогічного контролю. Через недостатній життєвий досвід деякі студенти плутають ідеали з ілюзіями, романтику з екзотикою тощо.

Студентський вік – надзвичайно важливий період становлення «Я-концепції» як ядра особистості. «Я-концепція» майбутнього фахівця – складна, динамічна система уявлень студента про себе як особистості й суб'єкта навчально-професійної діяльності, яка включає в себе:

1. «Образ-Я», що розкриває неповторність самосприйняття через фіксацію студентом певної соціально-рольової позиції та настанов щодо себе.

2. Емоційно-ціннісне ставлення до себе, що визначається самооцінкою професійних якостей і особистісних властивостей, рівнем самоприйняття і самоповаги.

3. Поведінкова складова як самопрезентація – певні дії (внутрішні чи практичні), які породжені уявленням про себе та самоставленням. (Подоляк Л., Юрченко В.).

Темперамент студента є важливим чинником у навчально-пізнавальній діяльності.

2.Проект як технологія навчання. Повторити типи навчальних проєктів.

Завдання:

1. Скласти інформаційно-технологічний проєкт «Соціально-психологічний портрет сучасного студента». Презентація – словесний портрет.

2. Дослідницьке завдання: «Вивчаю себе». Завдання: визначити свій власний темперамент, застосувавши одну із діагностичних методик за вибором (як приклад, методика Айзенка щодо визначення темпераменту).

Пояснення: За допомогою методики Айзенка визначають екстраверсію (спрямованість особистості на зовнішній світ) та нейротизм (результат невірноваженості процесів збудження та гальмування) – властивості, що лежать в основі темпераменту. В опитувальнику Айзенка 57 запитань. На них необхідно відповісти «так» чи «ні». Отримані результати зіставляють із ключем, у якому є три шкали: екстраверсія – інтроверсія; нейротизм, шкала брехні. Приналежність до типу темпераменту виявляється за допомогою системи координат, де відзначаються результати за шкалою «нейротизм» і шкалою «екстраверсія». (Продовження технології застосування методики за посиланням: [presa.com.ua /psykholohiia/metodika-ajzenka-z-viznachennya-temperamentu-opis-interpretatsiya-rezultativ.html](http://presa.com.ua/psykholohiia/metodika-ajzenka-z-viznachennya-temperamentu-opis-interpretatsiya-rezultativ.html)).

Ваше відношення до обраної методики діагностування.

Форма контролю: усна, з презентацією проєкту.

Тема. Розвиток креативності як необхідна умова професійної підготовки майбутніх фахівців

План

1. Формування загальних компетентностей у студентів «Спеціальна освіта» за Стандартом вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 016 «Спеціальна освіта».

2. Поняття «креативність» у психолого-педагогічній літературі.

3. Шляхи розвитку креативності у студентів, майбутніх педагогів.

Рекомендована й використана література:

1. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник: Навч. посіб., 4-те вид., випр. і доп. – К.: Каравела, 2020. – 418 с.

2. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 016 «Спеціальна освіта». Електронний ресурс. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/227-fizichna-terapiya-ergoterapiya-bakalavr.pdf>.

3. Толмачова О. В. Технології розвитку креативності у дітей з порушеннями зору // Науковий часопис Національного педагогічного

університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. Випуск 4 (49). – С.234-241.

Короткий теоретичний коментар. У психолого-педагогічних дослідженнях розглядають походження терміна «креативність» від англійського слова (creative – творчий) або від латинського (creatio – творення, створення). О. Калюжна формулює так: «це творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей і що входять в структуру обдарованості в якості незалежного фактора» (Калюжна О. І. Активізуємо креативність на уроках словесності // Вивчаємо українську мову та літературу / О. І. Калюжна. – 2012. – № 16–18. – С. 14-18). Творчість, що розглядається як психічний процес, тісно пов'язана з іншими психічними процесами. За результатами низки досліджень головним психічним процесом, що регулює творчу діяльність, є сприйняття.

Перша методика з розвитку креативного мислення була розроблена Р. Крачфілдом. Дослідник вважав, що креативність може бути розвинута у процесі вирішення творчих задач. Своїм учням він пропонував прочитати невеликі книжки (16-20 сторінок у кожній), де розповідалося про пригоди двох підлітків, яким постійно доводилося розбиратися в детективних історіях. В процесі пошуку герої-підлітки висували несподівані версії, їм неодноразово доводилося змінювати свої припущення про подію, перш ніж з'являлася правильна версія. Крім того, в розповідях містилося багато порад з розвитку креативного мислення.

До креативних методів належать:

– метод вигадкування – спосіб створення невідомого учням раніше продукту за результатами певних розумових дій;

– метод «Якби...»

– учням пропонується скласти опис та намалювати малюнок того, що відбудеться, якщо у світі щось зміниться. Виконання подібних завдань не тільки розвине здатність уявляти, а й дозволить краще зрозуміти будову реального світу, взаємозв'язок його складових, фундаментальні основи різних наук;

– образної картини – відтворює такий стан учня, коли сприйняття і розуміння об'єкта, що вивчається, наче зливаються; відбувається його цілісне, нерозчленоване бачення. Учень під час такої роботи не тільки думає різними масштабами, співвідносить свої знання з різних галузей знань, а й відчуває значення реальності, що зображена;

– гіперболізації – збільшується чи зменшується об'єкт пізнання, його окремі частини або якості;

– аглюцінації – учням пропонується поєднати непеєднувальні у реальному світі, властивості, частини об'єкта та зобразити, наприклад, гарячий сніг, солодку сіль тощо (Толмачова О., с. 237).

Завдання:

1. З'ясувати зміст загальних компетентностей Стандарту, вимоги до психологічної готовності майбутніх фахівців спеціальної освіти.

2. Розробити реферат на одну із тем: «Розвиток креативності у студентів у процесі практичних/лабораторних занять», «Педагогічна майстерність викладача закладу вищої освіти».

3. Як Ви розумієте поняття «креативне освітнє середовище» у закладі вищої освіти?

Форма контролю: реферат, усна відповідь з обгрунтуванням «Як я розумію поняття «креативне освітнє середовище».

Тема 8. Стилї керівництва у діяльності викладача вищої школи

План

1. Стилї керівництва викладача вищої школи.

2. Психологічні аспекти концепції «Нова українська школа».

Рекомендована й використана література:

1. Нова українська школа: соціально-психологічні технології підтримки : практичний посібник / за ред. Г. М. Бевз, С. Л. Кравчук; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. – 162 с.

2. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів / Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. – К.: ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.

Короткий теоретичний коментар. Стиль діяльності – це система способів, прийомів, що проявляються в різних умовах її здійснення. Діяльність характеризується індивідуально-психологічними особливостями її суб'єкта. Психологічне тлумачення індивідуального стилю діяльності трактується як обумовлена типологічними особливостями стійка система способів, яка складається у людини, яка прагне до найкращого здійснення даної діяльності. Індивідуально-своєрідна система психологічних засобів, які свідомо чи стихійно використовує людина з метою найкращого врівноваження своєї (психологічно обумовленої) індивідуальності з предметними зовнішніми умовами діяльності. Види стилів керівництва викладача вищої школи: авторитарний, демократичний, потурання.

Сьогодні розроблена Концепція Нової української школи, що визначає зміни у керівництві освітнім процесом. Це стосується і змін у діяльності закладів вищої освіти. Окремі цитування (Г. М. Бевз, С. Л. Кравчук).

Зростає роль педагога НУШ. По-перше, змінюється функція вчителя – не тільки як наставника та джерела знань, а фасилітатора, тьютора, психолога, консультанта, організатора життєдіяльності дітей. По-друге, одним зі складників формули НУШ є педагогіка партнерства, в основі якої спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Забезпечення педагогічного партнерства залежить насамперед від учителя, рівня його психологічної культури, розвитку емоційного і соціального інтелекту, комунікативних здібностей; здатності розподіляти ролі і функції між усіма суб'єктами освітнього процесу; досягнення балансу прав, обов'язків і відповідальності. По-третє, НУШ потребує вмотивованого творчого вчителя, який може стати агентом освітніх змін. Учні будуть успішні, якщо з ними буде працювати успішний учитель, творча і впевнена в собі людина, з почуттям особистої гідності та життєвого оптимізму, яка поважає особистість кожної дитини, бачить її індивідуальність і талановитість. По-четверте, НУШ будуватиме виховання на цінностях, плекатиме українську ідентичність, буде виховувати не лише відповідальність за себе, а й за розвиток і добробут України. Через це ключовим виховним елементом стане приклад учителя, його система цінностей та ідентичність, передусім його громадянська свідомість і національна самосвідомість.

Актуальною є проблема психологічного обґрунтування нового змісту освіти, заснованого на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві випускника певного освітнього рівня (дошкільна освіта, повна загальна середня, професійна, фахова передвища і вища освіта). Компетентнісний підхід потребує нового, сучасного освітнього середовища НУШ (мобільні робочі місця в класі для групової, проєктної, дослідницької діяльності; розподіл класної кімнати на осередки навчання, усамітнення та ігрової діяльності; надання рівного доступу до освіти для осіб з особливими освітніми потребами тощо). Таке середовище допомагають створити новітні освітні технології.

Однією із психологічних передумов упровадження взаємин партнерства є позитивна «Я-концепція» вчителя, яка не лише стимулює його професійне зростання і педагогічну творчість, а й сприяє налагодженню оптимальних взаємин між учнями та їхніми батьками. Для наукового розвитку необхідне визнання повної свободи особистості, особистого духу, бо лише за цієї умови один науковий світогляд може змінюватися іншим, створюваним вільною, незалежною роботою особистості. За «Я-концепцією» сучасний педагог

спокійний, упевнений у собі; відкритий і налаштований на міжособистісні взаємини з учнями; виявляє готовність спілкуватися і приймати їх такими, які вони є; приязний у взаєминах з дітьми, поважає їхню гідність; жвавий і життєрадісний, з почуттям гумору, викликає позитивні переживання; надає перевагу активним, неформальним методам навчання; поважає думку дитини, допомагає їй самоствердитися у творчій діяльності; здійснює індивідуальний підхід, враховуючи особливості кожної дитини; об'єктивно оцінює освітні досягнення учнів, їхні конкретні вчинки, прояви поведінки; залучає їх до критичного мислення тощо.

Завдання:

1. З'ясувати думку вчених (Г. М. Бевз, С. Л. Кравчук) щодо психологічних проявів високого і низького рівня довіри до себе.
2. Скласти 4 тестові завдання до теми «Стилі керівництва у закладі вищої освіти».
3. Підготуватися до дискусії «Який стиль діяльності викладача вищої школи я підтримаю?».

Форма контролю: усна.

Тема 9. Культура діалогічного спілкування в рамках відносин «викладач-студент», «студент-студент». Дискусія як важливий метод у підготовці майбутніх фахівців спеціальної освіти

План

1. Концепція Нової української школи про педагогіку партнерства в освітньому процесі. Студентоцентризм як основа педагогіки партнерства.
2. Культура спілкування педагога. Організація дискусій.

Рекомендована й використана література:

1. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
2. Психолого-педагогічні засади діяльності педагога сучасної професійної школи: навчально-методичний посібник / Дегтярьова Г. С., Козяр М. М., Руденко Л. А., Шиделко А. В.; за ред. Руденко Л. А. – К.: Педагогічна думка, 2013. – 144 с.

Короткий теоретичний коментар. Педагогіка партнерства (співробітництва) ґрунтується на принципах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості. Її метою є створення нового гуманного суспільства, вільного від тоталітаризму і офіціозу. Головним завданням педагогіки партнерства є подолання інертності мислення, перехід на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між учасниками освітнього процесу. Це завдання реалізовується у спільній діяльності учителя й учнів, учителя й батьків, що

передбачає взаєморозуміння, єдність інтересів і прагнень з метою особистісного розвитку школярів. Принципи партнерства в педагогіці є такими:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;

розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);

принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) (Н. Бібік).

Завдання взаємодії в партнерських взаєминах студентів та викладачів: збільшити ефективність діалогічного спілкування; налагодити групову й індивідуальну діяльність студентів на заняттях; розвивати у здобувачів освіти креативність, спрямувати освітню діяльність на співпрацю, пошук ідей.

Психологічна сутність педагогічного спілкування полягає у мовленнєвій взаємодії завдяки чому взаємозбагачується духовний світ і викладача, і студента. Для цього необхідно знати психологію студентського віку та психологічні особливості конкретної аудиторії; об'єктивно оцінювати поведінкові реакції, комунікативну активність окремих студентів, уміти швидко організувати аудиторію і привернути її увагу до змісту заняття.

Л. Орбан-Лембрик визначає культуру спілкування за такими характеристиками: ступінь оволодіння комунікативною системою знань; сукупність умов, що забезпечують високу комунікативну компетентність, рівень комунікативної підготовки особистості; відповідність мовлення нормам літературної мови; комунікативна установка на спілкування з іншою людиною як найвищою цінністю; сукупність моральних вимог як складової звичок і навичок людини, що виявляється у повсякденній манері спілкування; дотримання етичних норм спілкування, використання комунікативних знань відповідно до етнопсихологічних особливостей особистості, норм моралі конкретного суспільства та з урахуванням загальнолюдських цінностей; система суспільно визнаних настанов, забобонів, звичаїв, традицій, які регламентують міжособистісні стосунки (Орбан-Лембрик Л., с.192).

Завдання:

1. Пояснити комунікативно-поведінкову функцію педагогічного спілкування. Ученими з'ясовано функції спілкування як психологічного явища:

соціально-перцептивна – сприймання і пізнання викладачем і студентом один одного;

комунікативно-поведінкова – передача інформації та обмін соціальними ролями, організація спільної діяльності;

емоційна – прояв взаємних оцінних ставлень, ставлення викладача до студента як до особистості; експресивні реакції кожної зі сторін спілкування; соціальною самопрезентацією.

2. Скласти тези наукової доповіді «Цінності сучасного інформаційного суспільства».

«Згідно з теорією К. Ясперса, будь-яке спілкування неодмінно порушує проблему наявності або відсутності в його учасників певних спільних цінностей. Під цінностями розуміють надіндивідуальні смислотворчі засади життя, які уможливають взаєморозуміння, поєднують індивідів одного з одним і зі світом, у якому вони живуть» (за ред. Л. Руденко, с.51).

Які цінності вимагає сучасне інформаційне суспільство?

3. Запропонувати 4-5 питань дискусійного змісту для студентів-бакалаврів спеціальної освіти.

4. Дібрати для дослідження одну із методик оцінки умінь педагогічного спілкування, зробити короткий опис. Для прикладу.

Методика оцінки умінь педагогічного спілкування (за І. В. Макаровською). Інструкція. Оцініть уміння викладача за 10-бальною шкалою: 10, 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1.

Від 10 – уміння виявляється в 100% випадків, до 5 – уміння виявляється в половині випадків, до 1 – уміння відсутнє.

1. Виявляє теплоту і доброзичливість у спілкуванні з усіма студентами.
2. Відчуває зміни в настрої групи, уміє керувати ним.
3. Володіє багатою і виразною мовою.
4. Уміє створювати умови для вільного висловлювання студентами своєї позицій, зокрема і критики на власну адресу.
5. Володіє своїм настроєм.
6. Може домовитися, якщо знадобиться, практично з кожним студентом.
7. Уміє гармонійно поєднувати жести, міміку, інтонацію зі змістом мовлення.
8. Уміє поставити себе на місце студента, подивитися на проблему його очима.
9. Уміє захопливо і зрозуміло для студентів викладати матеріал.
10. Уміє вести дискусію на занятті, забезпечувати зв'язок кожного виступу із загальним руслом міркувань, підбивати підсумки.

11. Уміє відкрито виражати свою позицію так, що не знижується самоповага студентів.

12. Визнає і бачить досягнення кожного, і насамперед слабкого студента. Аналіз результатів. До рефлексивно-перцептивних належить уміння 2, 5, 9 і

13. Характеризують здатність викладача до саморозкриття уміння 3, 6, 7,

14. Забезпечують діалогічний підхід до студентів уміння 1, 4, 8 і 10.

Самоаналіз для міркування. Проведіть означене дослідження для себе.

Форма контролю: усна відповідь, тези.

Тема 10. Роль психологічних знань у майбутній професійній діяльності (складання ментальної карти)

Рекомендована й використана література:

1. Кучинська І. О. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Зволейко Д. Г., 2020. – 291 с.

2. Мешко О. І. Психологія вищої школи. Навчальний посібник. Тернопіль: «Вектор», 2018. – 196 с.

Завдання:

1. З'ясувати поняття «ментальна карта як метод навчання».

Ваше бачення застосування означеного методу в освітній діяльності.

2. Узагальнити набуті компетенції щодо важливості психологічних знань у педагогічній діяльності, особливо у роботі з дітьми з ООП.

Форма контролю: усна, педагогічне есе.

Примітка. Для студентів заочної форми навчання результатом опрацювання самостійної роботи є: усна відповідь, тези, презентація на гаджетах.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота інтегрована із аудиторною. Студенти заочної форми навчання включають результати самостійної роботи в усну відповідь у процесі складання заліку. Перевірка та оцінювання знань, умінь і практичних навичок студентів здійснюються за 100-бальною, ECTS та національною шкалами відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет», затвердженого протоколом №9 від 22.12.2020 року.

Критерії оцінювання заліку для студентів заочної форми навчання

Зарховано: 90-100 – А. Студент відповідає на теоретичні питання з дисципліни, володіє термінологічним апаратом, набуті компетенції відповідають програмовим вимогам; обізнаний з нормативно-законодавчою базою спеціальності, уміє пов'язати теоретичні відомості з практичними

уміннями, моделювати фрагменти занять, використовує теоретичні знання, набуті при виконанні самостійної роботи, креативно висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем. Припускається 1-2 помилок у формулюванні окремих педагогічних термінів. Мовлення чітке, професійно спрямоване.

Зараховано: 82-89 – В. Студент відповідає на поставлені питання, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, обсяг набутих компетенцій відповідає програмовим вимогам, володіє термінологією з дисципліни; знає вимоги нормативно-законодавчої бази спеціальності, уміє пов'язати теоретичні відомості з практичними уміннями, моделювати фрагменти занять, використовує теоретичні знання, набуті при виконанні самостійної роботи. Мають місце недоліки в аргументації відповідей, узагальненні. Мовлення чітке, проте містяться стилістичні помилки.

Зараховано: 74-81 – С. Студент володіє програмовим матеріалом в повному обсязі, володіє термінологією з дисципліни, уміє пов'язати теоретичні відомості з практичними уміннями, відомостями, одержаними при самостійному опрацюванні матеріалу, але без власного аналізу. Мають місце помилки у побудові зв'язних висловлювань професійного спрямування, спостерігається недостатня логічність та послідовність викладу матеріалу. Мовлення чітке з окремими тільки недоліками.

Зараховано: 64-73 – D. Студент володіє програмовим матеріалом, але на середньому рівні, знає спеціальну термінологію, пов'язує теоретичні відомості з практичними уміннями, але за допомогою додаткових запитань викладача, уміє самостійно опрацьовувати матеріал, але не узагальнюючи його. Мають місце змістові та мовленнєві помилки.

Зараховано: 60-63 – E. Студент володіє програмовим матеріалом, але на середньому рівні, знає спеціальну термінологію, але не в повній мірі, пов'язує теоретичні відомості з практичними уміннями за допомогою додаткових запитань викладача, самостійно опрацьований матеріал не пов'язаний із змістом відповіді. У мовленні спостерігаються граматичні та стилістичні помилки.

Незараховано: 35-59 – FX. Студент володіє матеріалом досить слабо, плутається у спеціальній термінології, не пов'язує теоретичний матеріал з практичними уміннями, завдання самостійної роботи не виконував, не відповідає на додаткові питання викладача. У мовленні помилки професійної лексики.

Незадовільно: 1-34 – F. Студент не володіє теоретичним матеріалом, не засвоїв спеціальної лексики, не виконав завдання самостійної роботи. Відповідь відсутня.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Вища школа орієнтується на:

- а) законодавчу базу України щодо освітньої діяльності;
- б) тільки Закон України «Про вищу освіту»;
- в) наукові розробки та пошуки.

2. Педагогіка вищої школи – це:

- а) наука про навчання, виховання та освіти;
- б) наука про закономірності навчання і виховання студентів, а також їхнє наукове та професійне підготування як спеціалістів відповідно до вимог держави;
- в) здатність активно впливати на іншу особистість через методи навчання.

3. Категорія освіти містить складові:

- а) здобуття знань, умінь, навичок; формування на цій основі світогляду; розвиток пізнавальних здібностей особистості;
- б) заклади освіти;
- в) навчання, виховання й розвиток особистості.

4. Змішане навчання у закладі вищої освіти – це:

- а) застосування традиційних й інноваційних технологій навчання;
- б) сучасна освітня технологія, що передбачає поєднання аудиторної роботи з елементами технологій дистанційного навчання;
- в) інтеграція різних дисциплін в освітньому процесі.

5. Наукове педагогічне дослідження – це:

- а) система цілеспрямованої взаємодії викладача і студента, спрямована на формування суспільних та особистісних рис;
- б) цілеспрямований пошук шляхів удосконалення педагогічного процесу з використанням наукового апарату та етапів дослідження;
- в) класифікація методів відповідно до етапів навчання.

6. Академічна мобільність передбачає:

- а) застосування авторської освітньої програми;
- б) використання творчого підходу в освітньому процесі;
- в) можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами.

7. Який підхід в освітньому процесі закладів освіти визначений пріоритетним:

- а) компетентнісний;
- б) теоретико-практичний;
- в) суб'єктивний.

8. Стандартизація вищої освіти включає:

- а) законодавчу базу України;
- б) стандарт вищої освіти за спеціальністю, освітньо-професійну програму за спеціальністю;
- в) робочі програми з навчальних дисциплін.

9. Академічна доброчесність – це:

- а) сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання або наукових (творчих) досягнень;
- б) система правил у процесі творчої діяльності;
- в) чесність у процесі написання наукових робіт.

10. Присвоюються ступені вищої освіти:

- а) бакалавр, магістр;
- б) молодший бакалавр; бакалавр; магістр; доктор філософії/доктор мистецтва, доктор;
- в) молодший спеціаліст, бакалавр, магістр.

11. Система забезпечення якості вищої освіти в Україні складається із:

- а) внутрішнього забезпечення якості; системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності закладів вищої освіти та якості вищої освіти; системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти;
- б) матеріально-технічної бази закладу освіти;
- в) документів й розпоряджень.

12. У структурі методології педагогіки виокремлюють чотири рівні:

- а) творчий, технологічний, науковий, пізнавальний;
- б) філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий і технологічний;
- в) технологічний, творчий, конкретно-науковий, практичний.

13. Виберіть правильне визначення поняття з теми «Методи навчання у вищій школі»: це складова методу, конкретні дії педагога й студентів, спрямовані на реалізацію вимог тих чи інших методів.

- а) метод навчання;
- б) прийом навчання;
- в) засоби навчання.

14. Яка це модель навчання: «організація освітнього процесу, що передбачає постановку проблемних запитань, створення проблемних

ситуацій для стимулювання активної пізнавальної діяльності студентів»?

- а) особистісно-орієнтована модель навчання;
- б) інтегрована модель навчання;
- в) проблемна модель навчання.

15. Яка форма науково-дослідної роботи студентів найчастіше використовується у роботі зі студентами ЗВО?

- а) науковий гурток;
- б) тематичні конкурси;
- в) екскурсії.

16. Із впровадженням Болонських освітніх стандартів у закладах вищої освіти використовують шкалу оцінювання:

- а) 60 бальну;
- б) 100 бальну;
- в) 120 бальну.

17. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія має на меті:

- а) розвиток творчого потенціалу студентів у процесі співробітництва;
- б) розвиток творчого потенціалу студентів у результаті вимогливості викладачів;
- в) самореалізацію і самовираження суб'єктів в освітньому процесі.

18. Особистість викладача та студента в їх розвивальній педагогічній взаємодії – це:

- а) об'єкт психологічної науки;
- б) предмет психології вищої школи;
- в) суб'єкт психології вищої школи.

19. Спосіб реалізації змісту, методів і прийомів педагогічних впливів, спрямованих на формування особистості студента – це:

- а) спілкування ділове;
- б) педагогічне спілкування;
- в) неформальне спілкування.

20. Виберіть правильне формулювання:

а) методологія педагогічних досліджень – розділ педагогічної науки, який вміщує основні принципи, форми та методи наукового пізнання і шляхи перетворення педагогічної дійсності;

б) методологія педагогічних досліджень – розділ педагогічної науки, що вивчає методи наукового дослідження;

в) методологія педагогічних досліджень – це визначення наукового апарату.

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАДАЧІ

На практичних заняттях з дисципліни має місце робота над педагогічною задачею. Короткий теоретичний коментар. Педагогічна задача – це проблемне питання, ситуація, що пов'язані з професійною діяльністю викладача, й вимагають оптимального рішення. Сьогодні ученими досліджено різні їх види та алгоритм виконання. Окремі із них.

1. Задачі-ситуації, в яких описано типові випадки, факти, явища, що мали місце в практичній роботі, а також задачі-описи педагогічного досвіду, умов у яких проходить навчально-виховний процес.

2. Задачі-завдання з педагогічної практики, що охоплюють різні аспекти педагогічного досвіду, виховної роботи і даються на тривалий час. Розв'язуючи їх студенти виконують практичні завдання, проводять спостереження, опрацьовують зібрані матеріали, які узагальнюються у навчальних проектах.

3. Інформаційно-проблемні тексти – завдання з запитаннями до них відносно пояснення понять і висловлювань, систематизації знань і обґрунтування висновків (Біляковська О. О. Педагогічні задачі як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності).

Має місце й інший підхід до класифікації педагогічних задач, що поділяються на:

- 1) виявлення протиріччя, проблемне бачення;
- 2) відсутність повної інформації: навчально-творчі задачі – задачі на уточнення мети, умови, вимог та обмежень;
- 3) прогнозування;
- 4) оптимізацію;
- 5) рецензування;
- 6) розробку алгоритмічних і евристичних розпоряджень;
- 7) визначення понять, доведення – логічні задачі: навчальні задачі – задачі на опис явищ, процесів;
- 8) складання протилежних задач;
- 9) дослідницькі задачі: навчально-творчі задачі – експериментальні задачі на моделювання, формалізацію, застосування математичних методів, на застосування принципів системності, доповнення, історизму тощо; графічні задачі;
- 10) винахідливість;
- 11) управління;
- 12) комунікативність;

13) розвиток фантазії та уявлення;

14) на формування поглядів, смаків, естетичних критеріїв тощо (За Сисоєвою С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / Сисоєва С. О. – К. : ВД «ЕКМО», 2011. – 324 с.).

У практичній діяльності використовуються педагогічні задачі змішаного типу: педагогічні ситуації поведінкового типу, заохочення, самоаналіз, з-поміж яких комунікативні.

Алгоритм розв'язання комунікативної задачі, що допоможе її вирішити на рівні педагогічної культури (за Л. Мільтьо).

1. «Повідомлення факту». Це об'єктивний, стислий опис сутності ситуації. Головне у цьому прийомі те, що вчитель не повинен висувати ніяких звинувачень на адресу учня, тільки констатація факту. Наприклад: «Ви неуважно мене слухаєте...».

2. «Вербалізація почуттів». Це комунікативні уміння, що дозволяють вчителю повідомити співрозмовнику про свій внутрішній емоційний стан без образ і звинувачень. Педагог повинен якомога точніше передати на вербальному рівні свої емоції, що викликали у нього дії учня.

3. Прийом «Я – повідомлення». Реалізуючи цей прийом, вчитель оголошує свій стан і своє відношення до вчинку, а не обвинувачує учня. Наприклад: «Мені дуже прикро бачити...», «Коли я бачу (або чую), я відчуваю...».

4. «Накопичення згоди». Учитель ставить запитання так, щоб на них була позитивна відповідь. Наприклад: «Звичайно, тобі зараз дуже важко...».

5. «Гуманізація стосунків». Сутність цього прийому полягає у знаходженні та повідомленні позитивних якостей учня. Наприклад: «Ви, як розумна людина...», «Я знаю Вас як шляхетну людину, тому...».

6. Вербальний опис своїх реальних дій в момент проблемної ситуації. Наприклад: «Тому я спокійно з Вами спілкуюсь...».

7. Бажаний вихід. Висловлювання власних побажань. Наприклад: «Тому мені хотілося б, щоб Ви говорили зі мною відверто...».

8. «Оптимістичне прогнозування». Сутність цього прийому полягає у сподіванні на гарні стосунки у майбутньому. Наприклад: «І все ж я сподіваюсь на наші добрі стосунки в майбутньому...».

Методи розв'язання педагогічних задач: моделювання фрагментів заняття, тренінги, рольові педагогічні ігри, групові дискусії, аналіз конкретних педагогічних ситуацій, педагогічні дебати, самоаналіз тестів тощо. Окремі із задач.

1. На лекційних заняттях студент постійно заглядає в гаджет. Ви зауважили, що слід зосередитися на лекції, але він ігнорував Ваші слова. Як вважаєте, чим викликана така поведінка студента, якими мотивами він керується?

2. За результатами педагогічної практики студент розчарований своїми успіхами, сумнівається у своїх здібностях, у можливості працювати за цією спеціальністю. Він поділився думками із викладачем. Що має на це відповісти йому викладач?

3. У групі один студент постійно провокує викладача: піддає сумніву викладений матеріал, постійно ставить йому запитання, некоректно себе поводить. Одночасно цей студент є визнаним лідером у групі. Чим можна пояснити таку поведінку студента? Який обрати викладачеві оптимальний спосіб реагування на таку поведінку студента?

4. Вам необхідно скласти модель творчої особистості фахівця: а) щодо компетентності; б) особистісних якостей. Як організуєте цю роботу, об'єднавши студентів у групи? (моделювання ситуацій)?

5. На практичних (семінарських) заняттях студент активний, уміє вступати в дискусії. Проте спостерігаються значні помилки в мовленні: діалектизми, наявність зайвих слів тощо. Як Ви удосконалюватиме його професійне мовлення? Як реагуватимете?

6. У психолого-педагогічній літературі існують різні погляди на визначення процесу розвитку:

1) розвиток – це природні задатки людини, які у процесі життя людини виявляються і визначають можливості і якості її особистості;

2) розвиток – це якісні зміни властивостей і психічних процесів людини, що ведуть з одного боку до вдосконалення процесу відображення нею навколишньої дійсності, а з другого – до ускладнення і активізації її діяльності;

3) розвиток – це процес прогресивних послідовних змін, що характеризуються переходом від нижчих до вищих форм та рівнів всієї життєдіяльності людини. Яке з наведених вище визначень Ви вважаєте найбільш науково обґрунтованим? Доведіть свою точку зору.

7. Тест-задача. Виконайте тести й сформулюйте для себе висновки, як вести себе під час спілкування.

Тест «Чи вмієте Ви контролювати себе в процесі спілкування?» (За Л. Мільто. Див. Теорія і технологія розв'язання педагогічних задач : навч. посіб. / Л. О. Мільто – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 156 с.)

Дайте відповідь «так» («+»), якщо Ви погоджуєтеся із твердженням, і «ні» («-»), якщо не погоджуєтеся.

1. Мені важко наслідувати інших людей.
2. Я б, мабуть, зміг прикинутися, щоб привернути увагу або потішити навколишніх.
3. Із мене вийшов би непоганий актор.
4. Іншим людям іноді здається, що я переживаю щось значно глибше, ніж це є насправді.
5. У гурті я рідко коли знаходжуся в центрі уваги.
6. У різноманітних ситуаціях під час спілкування з людьми я часто веду себе по різному.
7. Я можу відстоювати тільки те, у чому щиро переконаний.
8. Щоб досягти успіху у справах і в стосунках із людьми, я намагаюся бути таким, яким мене хочуть бачити люди.
9. Я можу бути приятним із людьми, яких не терплю.
10. Я завжди такий, яким здаюся.

Обробка результатів: Зарахуйте собі один бал за відповідь «ні» на 1, 5 і 7 твердження і за відповідь «так» на всі інші твердження. Підрахуйте суму балів.

0-3 бали. У Вас низький комунікативний контроль. Ваша поведінка усталена, і Ви не вважаєте за потрібне її змінювати залежно від ситуації. Ви здатні до щирого саморозкриття в спілкуванні, і, мабуть, тому дехто вважає Вас «незручним» співрозмовником у зв'язку з Вашою прямолінійністю. Зверніть увагу, може, Ви обмежуєте усю багату палітру міжособистісних стосунків однією єдиною роллю, розкриваєтеся перед знайомими тільки однією гранню Ваших душевних якостей, обмежуєте рольову взаємодію.

4-6 балів. У Вас середній комунікативний контроль, Ви щирі, не стримуєтеся у своїх емоційних виявах. Але, можливо, Вам все таки слід рахуватися у своїй поведінці з оточуючими.

7-10 балів. У Вас високий комунікативний контроль, гнучко реагуєте на зміни ситуації і навіть здатні передбачити враження, яке Ви справите на оточуючих. Але надто Ви захоплюєтеся грою, маніпулюванням, підпорядковуючи живі людські взаємини надуманому Вами сценарію.

8. Задача на моделювання ситуації. Ви уперше увійшли в аудиторію. Перед вами студенти 4 курсу. З чого і якими словами почнете свою лекцію?

9. Задача-міркування. Ви працюєте в інклюзивно-ресурсному центрі. Мама учня з ООП звернулася до Вас з пропозицією призначити для її дитини іншого вчителя-логопеда. Як Ви побудуєте з нею розмову?

10. Задача-практикум. Ви готуєте практичне заняття для студентів спеціальності з теми «Інноваційні методи навчання в закладі загальної середньої освіти». Презентуйте її план.

11. Задача-обґрунтування. Науково-педагогічне дослідження має кілька рівнів, а саме:

1. Емпіричний рівень дослідження, який спрямований безпосередньо на об'єкт вивчення (явище, процес) і спирається на дані спостереження і експерименту. На емпіричному рівні фіксуються нові факти науки і на основі їх узагальнення формулюються емпіричні закономірності.

2. Теоретичний рівень, що пов'язаний з удосконаленням і розвитком поняттєвого апарату педагогіки та спрямований на всебічне пізнання об'єкту дослідження.

3. Методологічний рівень, на якому на основі аналізу і узагальнення результатів попередніх досліджень формулюються загальні принципи і методи дослідження педагогічних явищ.

Завдання: на якому із рівнів застосовується контент-аналіз наукових досліджень?

12. Психолого-педагогічна задача. Ви працюєте з учнем з ООП в інклюзивному класі, проте не можете налагодити контакт із учителем. Поміркуйте, чим це зумовлено і які Ваші дії?

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЗАЛІКУ)

1. Предмет і завдання педагогіки та психології вищої школи
2. Логіка і методика педагогічного дослідження
3. Методологія педагогіки вищої школи, її зміст
4. Категорії педагогіки вищої школи
5. Сучасні педагогічні дослідження за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта»
6. Етапи педагогічного дослідження
7. Нормативно-законодавча база розвитку освіти в Україні
8. Стандартизація вищої освіти
9. Стандарт вищої освіти за спеціальністю: складові професійної компетентності
10. Компетентнісний підхід як один із методологічних підходів у підготовці майбутніх фахівців
11. Рівень, ступені та кваліфікації вищої освіти
12. Типи закладів вищої освіти

13. Зарубіжний досвід організації вищої освіти. Європейська система вищої освіти
14. Закономірності та принципи дидактики вищої школи
15. Сутність освітнього процесу у вищій школі
16. Навчальний план та робочі програми з дисциплін, алгоритм їх складання. Силабуси
17. Педагогічна діяльність викладача ЗВО та розвиток його педагогічної майстерності
18. Засоби навчання у вищій школі, їх характеристика
19. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю студентів. Методи і форми контролю
20. Лекція, її види
21. Методика підготовки та проведення лекції
22. Практичні, семінарські заняття, методика їх підготовки та проведення
23. Лабораторні заняття, підготовка до їх проведення
24. Факультативи, спецкурси і спецсемінари як форми організації навчання
25. Самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів, її види, організація, контроль та ефективність
26. Науково-дослідна робота студентів, її організація
27. Педагогічна і виробнича практики здобувачів освіти
28. Реалізація виховної мети в освітньому процесі вищої школи та у позааудиторній діяльності
29. Дистанційна форма навчання. Положення про дистанційне навчання. Організація освітнього процесу в умовах дистанційного навчання
30. Поняття «технології навчання» та їх загальна характеристика
31. Інноваційні методи навчання у вищій школі та алгоритм застосування
32. Організація майстер-класів у системі вищої освіти
33. Професіоналізація особистості студента
34. Розвиток креативності у майбутніх фахівців спеціальності
35. Особливості студентської групи та її структура
36. Міжособистісні стосунки в студентській групі
37. Характеристика педагогічного спілкування як форми педагогічної взаємодії
38. Дослідницькі вміння викладача вищої школи. Академічна доброчесність як основа проведення психолого-педагогічних досліджень

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Виноградова В. Є., Юрченко В. І. Психологія вищої освіти: теоретичні та практичні аспекти: навч. посіб. 2-е вид. Київ: Ліра-К, 2020. – 296 с.
2. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко. Д., 2014. – 416 с.
3. Городиська В., Пантіюк М., Міляєва В. Педагогіка та психологія вищої школи : тексти лекцій. Дрогобич : Редакц.- видавн. відділ ДДПУ, 2014. – 307 с.
4. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.
5. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. К. : Знання, 2011. – 486 с.
6. Мешко О. І. Психологія вищої школи. Навчальний посібник. Тернопіль: «Вектор», 2018. – 196 с.
7. Мільтьо Л. Теорія і технологія розв'язання педагогічних задач : навч. посіб. / Л. О. Мільто – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 156 с
8. Науково-педагогічне дослідження : навчальний посібник для магістрантів / Укладачі: Н. Н. Чайченко, О. М. Семенов, Л. М. Артюшкіна, О. М. Рудь. – Суми : СОШПО, 2015. – 190 с.
9. Немченко С. Г. Педагогіка вищої школи : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / С. Г. Немченко, О. Б. Голік, О. В. Лебідь. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2014. – 534 с.
10. Основи психології та педагогіки вищої школи (пам'ятка для аспірантів). Навчально-методичний посібник / [О. Є. Коваль]. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2013. – 90 с.
11. Орбан-Лембрик Л. Є. Соціальна психологія / Л. Є. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – 446 с.
12. Педагогіка вищої школи [Електронний ресурс] : підручник / В. П. Головенкін ; КПШ ім. Ігоря Сікорського. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : КПШ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 290 с.
13. Педагогіка вищої школи: Навч . посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.; За ред. З. Н. Курлянд. 3-тє вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2007. – 495 с.
14. Педагогіка та психологія вищої школи : навч. посіб. / Л. Г. Кайдалова, І. С. Сабатовська-Фролкіна, Н. В. Альохіна, Н. В. Шварп. Харків : НФаУ, 2019. – 248 с.
15. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів /Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. – К.: ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.

16. Психолого-педагогічні засади діяльності педагога сучасної професійної школи: навчально-методичний посібник / Дегтярьова Г. С., Козяр М. М., Руденко Л. А., Шиделко А. В.; за ред. Руденко Л. А. – К.: Педагогічна думка, 2013. – 144 с.

17. Толмачова О. В. Технології розвитку креативності у дітей з порушеннями зору. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. Випуск 4 (49). – С.234-241

18. Туркот Т. І., Коновал О. А. Педагогіка та психологія вищої школи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Херсон: Олді-плюс, 2013. – 466 с.

19. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. К.: «Академвидав», 2006. – 352 с.

Допоміжна література

20. Агаркова Н. Підготовка майбутніх вихователів та вчителів початкових класів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, *Social Work and Education*, Vol. 6, No. 1., 2019. – Pp. 70-79.

21. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ Чернівці : «Букрек», 2018. – 296 с.

22. Грабовська С. Л. Психологія примирення : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 294 с.

23. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології [Текст] : практикум : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]; М-во освіти і науки, молоді та спорту України. К. : Слово, 2013. – 447 с.

24. Інноваційні педагогічні технології : посібник / За ред. О. І. Огієнко; Авт. кол.: О. І. Огієнко, Т. Г. Калюжна, Ю. С. Красильник, Л. О. Мільто, Ю. Л. Радченко, К. В. Годлевська, Ю. М. Кобюк. К., 2015. – 314 с.

25. Інноваційні освітні технології : навчально-методичний посібник / упорядник Л. М. Прокопів. Івано-Франківськ, 2020. 172 с.

26. Мартинчук О. В. Концепція підготовки майбутніх фахівців у галузі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». № 1. – С. 49-53.

27. Нова українська школа: соціально-психологічні технології підтримки : практичний посібник / за ред. Г. М. Бевз, С. Л. Кравчук; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. – 162 с.

28. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

29. Педагогічні технології: теорія та практика: Навчально-методичний посібник / За ред. проф. М. В. Гриньової. Полт. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Королеика. П., АСМІ: 2006. – 230 с.

30. Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» від 22.12.2020 року, Наказ № 9. Електронний варіант. Режим доступу: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/31357>.

31. Рейс Філ. Секрети успішного навчання: практичні поради для студентів. Переклад з англійської О. Гладкого. Львів: Свічадо, 2006. – 256 с.

32. Романова Т. А. Формування основ професіоналізму в майбутніх фахівців зі спеціальної освіти у процесі професійної підготовки: теоретичний аспект // Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 80. Том 2, 2021. Серія 5. – С.101-105.

33. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / Сисоєва С. О. – К. : ВД «ЕКМО», 2011. – 324 с.

34. Швед М. Самостійна робота студентів: навч.-метод. посібник / Марія Швед. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 205 с.

Інтернет-джерела

35. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38–39. Ст. 380. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

36. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 156-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 37–38. Ст. 2004. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

37. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 року. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>

38. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

39. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 016 «Спеціальна освіта». Електронний ресурс. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/227-fizichna-terapiya-ergoterapiya-bakalavr.pdf>

Навчально-методичне видання

Укладач: Стеблюк Світлана Василівна

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Методичні вказівки до самостійної роботи
для студентів денної та заочної форм навчання
спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
другого (магістерського) рівня вищої освіти

Видано та віддруковано в ТОВ «Поліграфцентр «Ліра»:
88000, м. Ужгород, вул. Митрака, 25

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ЗТ №24 від 7 листопада 2005 року.

